

4-mavzu: Ta'lim jarayonining qonuniyatlari va tamoyillari.

Mashg'ulot rejasi:

1. Ta'lim jarayoni yaxlit tizim sifatida.
2. "Qonun", "qonuniyat" va "tamoyil" tushunchalarining mazmun-mohiyati.
3. Ta'limning umumiy va xususiy qonuniyatlari.
4. Ta'limning mazmunli va tashkiliy-metodik tamoyillari.

Adabiyotlar:

1. Общая педагогика. Под ред. В.А.Сластенина. В 2 ч. Ч. 2. – Москва, «ВЛАДОС», 2003.
2. Педагогика /Под ред. П.И.Пидкасистого/ – М., 2003.
3. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik – T.: Sano-standart, 2017.
4. Pedagogika. // M.Toxtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida. Darslik. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010.
5. А.С.Калдибекова. Умумий педагогика. –Т.ТДПУ нашриёти, 2013.

1-topshiriq. "Ta'lim jarayonining qonuniyatlari va tamoyillari" mavzusiga oid blits savollar.

1. Ta'lim va tarbiya tushunchasiga ta'rif bering.
2. Ta'lim maqsadlari nimalardan iborat?
3. Ta'lim funksiyalari nimalardan iborat?
4. Ta'lim sifati nimalarga bog'liq?
5. Ta'lim jarayonini boshqarishning bosqichlari nimalardan iborat?
6. Didaktikaning asosiy kategoriyalari qaysilar?
7. Ta'lim qonuniyatlari nechta turga bo'linadi?
8. Ta'lim tamoyillari deganda nimani tushunasiz?

2-topshiriq. Ta'lim jarayonining tarkibiy qismlarini "Tushunchalar tahlili" metodi orqali yoritish

TUSHUNCHALAR TAHLILI			
Ta'lim jarayonining tarkibiy qismlari	Mazmuni	Kasbiy faoliyatingizdagi o'rni	Qo'shimcha fikrlar
Maqsad			
Ta'lim			
Bilim			
Malaka			
Ko'nikma			
Ta'lim jarayoni			
Mazmun			
O'quvchi faoliyati			
Tashkil etish			
Shakl			
Metod			
Vosita			
Natija			

3-topshiriq. Ta'lim jarayoni tushunchalarini o'zlashtirishga doir "Muqobilini tanlab olish" testi.

- o'quv jarayonining umumiy maqsadlari va qonuniyatlariga binoan uning mazmuni, tashkiliy shakl va metodlarini belgilovchi boshlang'ich qoidalaridir.	Qonuniyat
- qonunlarning aniq sharoitlaridagi harakat ifodasidir	Tamoyil
- ta'lim jarayonining tarkibiy qismlari orasidagi ob'ektiv, mavjud, barqaror, takrorlanuvchi aloqadorlik	Qonun
- ta'limiy hodisalarning namoyon bo'lishi va rivojlanishi bilan shartlanadigan ichki mavjud aloqalar tushuniladi	Didaktik tamoyillar.
- biror- bir nazariyaning asosi, negizi, asosiy boshlang'ich qoidasi; boshqaruvchi g'oya, faoliyatning asosiy qoidasi; umumlashtirilgan talab	Qoida
- ta'lim tamoyillarini amalga oshirish texnologiyasi	Ta'lim qonuniyatlari

4-topshiriq. Ta'lim qonuniyatlarini o'zlashtirishga doir topshiriqlar.

1) Ta'limning umumiy qonuniyatlariga doir topshiriqlar.

1.1. Quyidagilar orasidan ta'lim maqsadini belgilovchi qonuniyatlarni aniqlang.

1) jamiyatning rivojlanish sur'ati va darajasi; 2) ijtimoiy va ilmiy-texnik taraqqiyot sur'ati; 3) o'rganilayotgan material xususiyati va hajmi; 4) jamiyatning talablari va imkoniyatlari; 5) o'quvchilarning yoshi, ta'lim olish imkoniyatlari; 6) pedagogika fani va amaliyotining rivojlanganligi va imkoniyatlari

1.2. Quyidagi qonuniyatlarni ta'lim jarayonining qaysi tarkibiy qismiga tegishli deb hisoblaysiz?

1) avvalgi bosqich mahsuldorligi va hozirgi bosqichda erishilgan natijalar; 2) o'rganilayotgan material xususiyati va hajmi; 3) o'quvchilarga tashkiliy-pedagogik ta'sir ko'rsatish; 4) o'quvchilarning bilim olishga qobiliyatlari va ta'lim vaqti.

1.3. Ta'lim metodlari samaradorligi quyidagi qaysi qonuniyatlarni hisobga olish bilan bog'liq?

1) ta'lim tizimida qayta aloqalarning intensivligi va korreksiyaga; 2) ta'limning ichki rag'batlariga; 3) ta'lim maqsadiga; 4) o'quvchilarning yoshi, ta'lim olish imkoniyatlariga; 5) ta'lim muassasasining moddiy-texnik ta'minotiga.

1.4. Quyidagi qonuniyatlaridan qaysilari ta'lim sifatini ta'minlashga xizmat qiladi?

1) o'rganilayotgan material xususiyati va hajmi; 2) ta'lim nazariyasi va amaliyotining rivojlanish darajasi; 3) ta'limning ijtimoiy ehtiyojlari va maqsadlari; 4) avvalgi bosqich mahsuldorligi va hozirgi bosqichda erishilgan natijalar.

1.5. Ta'lim mazmunini ibelgilashda qaysi qonuniyatlarga amal qilish lozim?

1) ta'limning ijtimoiy ehtiyojlari va maqsadlari; 2) o'rganilayotgan material xususiyati va hajmi; 3) ijtimoiy va ilmiy-texnik taraqqiyot sur'ati; 4) o'quvchilarning yoshi imkoniyatlari; 4) ta'lim tizimida qayta aloqalarning intensivligi va korreksiya; 5) ta'lim nazariyasi va amaliyotining rivojlanish darajasi.

2) Ta'limning xususiy qonuniyatlariga doir topshiriq.

Quyidagi fikrlar bilan tanishish va ularni ta'limning qaysi xususiy (tashkiliy, sotsiologik, psixologik, kibernetik, gnoseologik) qonuniyatiga tegishli ekanligini aniqlang:

I. Ta'lim natijalari o'quvchilarning o'zlashtirish ko'nikmalariga; ta'lim samaradorligi o'quvchilarning o'quv faoliyati hajmiga; bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish samaradorligi

ularning amalda qo'llanilishiga; o'quvchilarning aqliy rivojlanishi o'zaro aloqador bilim, ko'nikma va malakalarning o'zlashtirilish hajmiga to'g'ridan to'g'ri bog'liq.

II. Ta'lim samaradorligi o'quvchilarning o'quv faoliyatiga qiziqishiga; fikrlash darajasi, kuchi, jadalligi va o'ziga xosligiga; xotiraning rivojlanganlik darajasiga; bilish faolligi darajasiga bevosita bog'liq.

III. Ta'lim samaradorligi qayta aloqalarning tezligi va hajmiga; bilimlarning sifati nazoratning to'g'ri olib borilishiga; ta'lim sifati o'quv jarayonini boshqarish sifatiga; boshqaruvning samaradorligi boshqaruvga doir axborotlarning soni va sifatiga bevosita bog'liq.

IV. Individdning rivojlanishi, bevosita va bilvosita muloqotda bo'ladigan individlarning rivojlanishiga; ta'lim samaradorligi "intellektual muhit"ning mavjud holatiga, o'zaro bir-biriga o'rgatishning jadalligiga; o'qituvchi va o'quvchilar muloqotining sifatiga bevosita bog'liq.

V. Ta'lim natijasi o'quvchining o'quv mehnatiga, o'zining o'quv majburiyatlariga munosabatiga; o'quvchining ishchanlik qobiliyatiga; o'quvchilarning aqliy faolligini oshirish o'quv mashg'uloti jadvalining tuzilishi, unda jismoniy tarbiya va mehnat mashg'ulotlarining joylashtirilishiga bevosita bog'liq.

5-topshiriq. Ta'limning mazmunli va tashkiliy-metodik tamoyillarini aniqlashga doir chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi

Quyida keltirilgan ta'limning tamoyillari bilan tanishing. Ularni maqsadiga ko'ra ikki tur (mazmunli va tashkiliy-metodik)ga ajrating.

1. Insonparvarlik.
2. Tabiat bilan uyg'unlik.
3. Ko'rgazmalilik.
4. Onglilik, faollik, ijodiylik.
5. Madaniyat bilan uyg'unlik.
6. Tushunarlilik.
7. Ilmiylik.
8. Ta'limning amaliyot bilan uyg'unligi.
9. Izchillik, tizimlilik, ketma-ketlik.
10. Tarbiyalovchi ta'lim.
11. O'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish.
12. Oqilona talabchanlik bilan ta'lim oluvchi shaxsini hurmat qilish.

<i>Ta'limning mazmunli tamoyillari</i>	<i>Ta'limning tashkiliy-metodik tamoyillari</i>

56-topshiriq. Berilgan matndan “Kalit soʻzlarni qidirish” usulini qoʻllagan holda kalit soʻzlarni topib, jadvalni toʻldiring.

Ta'limning asosiy mazmunini uning vazifalarida oydinlashtiriladi. Asosiy vazifalarga aqliy tarbiya bilan bohuquqlik boʻlgan vazifalar kiradi. Bu vazifalar ichiga ilmiy va texnikaviy bilimlar, hamda ular bilan bohuquqlik boʻlgan malaka va koʻnikmalar bilan qurollantirish, ajdodlarimiz qoldirgan tarixiy va madaniy qadriyatlarda hayotning maʼnosi, jamiyatda insoniing tugʻtan oʻrni, taʼlim-tarbiyasi, odob - axloqi haqidagi xikmatli fikrlar borki, bular bugunga halhuquq taʼlimi taraqqiyoti uchun va milliy maktab yaratishi borasida yoshlarimizda insonparvarlik, poklik, imon-eʼtiqod, muruvvat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, millatlararo doʻstlik munosabatlari, qaxramonlik, mardlik singari tuygʻularini tarbiyalaydi.

Yangi demokratik jamiyat qurishda taʼlimning mazmuni bu jamiyat ehtiyojlaridan kelib chiqib va quyidagilarga amal qilgan holda belgalanadi:

- ilmiy bilimlarning yetakchi roli toʻgʻrisidagi qoidaga;
- insoniyatning madaniy-maʼrifiy merosi boyliklarini, umuminsoniy qadriyatlarini egallab olish haqidagi "Milliy dastur" koʻrsatmalariga;
- tarbiyalanuvchi shaxsni barkamol avlod qilib rivojlantirish, imon-eʼtiqodini, ilmiy dunyoqarashini tarkib toptirish;
- ilmiy hayot bilan, yagonga demokratik jamiyat qurilishi tajribasi bogʻliqligi haqidagi qoidaga;
- taʼlimning bir maqsadga qaratilganligi (umumiy yoki kasbiy taʼlim);
- taʼlim sohasidagi davlat siyosatining asosiy printslariga va didaktik printsiplariga muvofiqligaga amal qilinadi.

Taʼlimning mazmuni oʻzgaruvchan, u doimo yangilanib turadi. Yangi demokratik jamiyat qurayotgan hozirgi kunlarda fan va texnikaning, pedagogik texnologiyalarining jadal rivojlanishi, xalqimizning madaniy-maʼrifiy yuksalishi tufayli bu jarayon ayniqsa tezlashdi. Biroq material tanlash va taʼlimning mazmunini yangilash didaktik muammolar boʻlib qolmay, balki yetarlicha murakkab muammodir. Paydo boʻlayotgan Yangi bilimlar oqimi uchun eng muhim, halq taʼlimi vazifalarini hal etishda asosiy ahamiyatta ega boʻlgan vazifalarni ajratib koʻrsatish va ayni vaqtda qanday oʻquv materiallarini chiqarib tashlash hisobiga ular dasturlarga kiritilishini hal etish kerak.

"Yangi demokratik jamiyat qurayotgan bizning mamlakatimizda taʼlimning mazmunini quyidagi yoʻllar bilan takomillashtirishni nazarda tutiladi:

- fan va tajribadaga eng yangi muvaffaqiyatlarni aks etgirish;
- ikkinchi darajali va ortiqcha murakkablashtirilgan materialdan qutulish;
- oʻrganilayotgan fanlar roʻyxatini va materiallar hajmini aniqlash hamda oʻquvchi-yoshlar, albatta, oʻzlashtirib olishi kerak boʻlgan malaka va koʻnikmalarining optimal hajmini belgilash;
- oʻquv fanlariga oid asosiy tushunchalarni va yetakchi gʻoyalarni juda ham aniq bayon qilish;
- oʻquvchilarning pedagogik texnologiyalar: kompyuter, elektron pochta hamda texnologiyalaridan foydalanish koʻnikmalari hosil qilish.

Kalit soʻzlar	Kalit soʻzni topish bizga nima beradi?

Iboralar	Bu iboralarni topish bizga nima beradi?